

Dijital Ebeveynlik ve Çocuk Üzerine Esra Ercan Bilgiç* ile Söyleşi

Söyleşi: Zeynep Zelal KIZILKAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alpaslan Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, zz.dag@alparslan.edu.tr,
0000-0003-1073-1264

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, toplumsal yapının hemen her alanında radikal dönüşümlere yol açtı. Bu dönüşümler, her geçen gün ortaya çıkan yeni dijital teknolojilerle birlikte derinleşerek sürmektedir. Toplumsal yapıda yaşanan değişimler aileyi ve çocukluk deneyiminin muhtevasını da etkilemektedir. İnternet erişiminin artması, akıllı telefon ve tablet kullanımının yaygınlaşması, sosyal medyanın günlük yaşamın bir parçası hâline gelmesiyle birlikte ebeveynlik anlayışı da dönüşmektedir. Günümüzde ebeveynlik, sadece kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimlerle değil, aynı zamanda dijital teknolojiler aracılığıyla öğrenilen bir pratiğe dönüşmüş durumdadır. Bu yeni dijital ortam, ailelere yeni rol ve sorumluluklar yüklemiş ve bu durumu açıklayan yeni kavramların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kavramlardan biri de “dijital ebeveynlik” kavramıdır. İnternete erişim doğru şekilde yönlendirilmediğinde çocuklar için bir risk faktörüne dönüşmektedir. Buna karşılık çocukların dijital dünyadan tamamen mahrum bırakılması da onları bu dünyaya hazırlıksız hâle getirmekte ve bu durum aileleri çocuklarına rehberlik etme konusunda daha bilinçli olmaya zorlamaktadır. Bu bağlamda çocukların dijital becerilerinin gelişimini, öğrenme süreçlerini ve dijital dünyadaki deneyimlerini güvenli ve destekleyici bir biçimde yönlendirecek rehberlere ihtiyacı vardır. Çocuk ve dijital medya ekseninde yürütülen akademik çalışmalar bu alanın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Dijital ebeveynliğin önemini erken dönemde fark ederek çocuk haklarını gözeten ve bu bağlamda “Dijital Medya ve Çocuk” projesini hayata geçiren İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümünden Dr. Öğretim Üyesi Esra Ercan Bilgiç ile dijital ebeveynlik ve çocuk meselesini farklı boyutlarıyla el alarak konuştuk.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Hocam, “dijital ebeveynlik” kavramı birçok disiplin tarafından tanımlanamadı ve son yıllarda önemli bir literatür oluştu. Siz hem bireysel çalışmalarınızla hem de “Dijital Medya ve Çocuk” çatısı altındaki kolektif çabayla bu literatürün Türkiye’de yaygınlaşmasına önemli bir katkı sundunuz. Şimdi kavramı burada yeniden tanımlamak yerine, kavramın çerçevesini çizerek başlamak istiyorum. Size göre dijital ebeveynlik kavramını hangi çerçevede ve hangi sınırlar içinde konuşmalıyız?

Esra Ercan Bilgiç: Dijital ebeveynlik meselesini çalışmaya başladığımda literatürden biraz uzak bir medya temsili görmüştüm. Aslında benim çıkış noktamı da bu oluşturdu. Medya temsiline baktığımızda tamamen olumsuzluklara odaklanan bir çerçeveleme olduğunu fark etmiştim. Dolayısıyla asıl dahil olmamız gereken çerçevenin çocuk hakları çerçevesi olduğunu o zamandan beri düşünüyorum. On sene oldu benim dijital medya ve çocuk çalışmalarına başlamam. Eğer bir çerçeve tanımlayacak olursak çocuk haklarını, çocuk katılımını ve çocuğun sesini gözeten, çocuğu anlamayı, empatiyi ön plana alan bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini hep düşündüm. Dolayısıyla oradan ilerlemenin hepimiz için daha hayırlı ve yararlı olacağı kanısındayım. İkinci önemli nokta da şu; dijital ebeveynliği

* Dr. Öğr. Üyesi İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, esra.ercan@bilgi.edu.tr,
0000-0002-4132-5085

konusurken burada sorumluluğu sadece anne babalara atfetmenin doğru bir yaklaşım olmadığını hepimizin fark etmesi lazım. Ülkemizde belki de en eksik olan bakış açısı bu. Dijital ebeveynlik konuşalım ama bunu sadece ebeveynler üzerinden konuşmayalım. Bunu hem hükümetle hem teknoloji şirketleriyle konuşalım. Dolayısıyla sorumluluk atfederken bunu biraz genişletmek gerekiyor. Anne babaları suçlayıcı yaklaşımdan uzaklaşmak gerekiyor. Bu da benim dikkatimi çeken başka bir şeydi. “Veriyorlar çocuğun eline tableti oh rahat ediyorlar” gibi bir kamusal söylem dikkatimi çekiyor. Bu çerçevenin çok yanlış, yargılayıcı ve iyi bir yöne götürmeyen bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Hocam dijital teknolojinin aile içi iletişim ve ilişkiler üzerindeki etkileri sizin de belirttiğiniz gibi özellikle son dönemlerde sıkça tartışılan bir konu. Siz bu tartışmaya çocukların hak temelli dijital temsili, medya politikaları ve ebeveyn rehberliği üzerinden geliştirdiğiniz yaklaşımlarla önemli katkılar sundunuz. Gerek medyada gerek akademide dijital araçların aile içindeki bağları zayıflattığına dair yaygın bir eleştirel söylem de var. Ancak siz hem riskleri hem de fırsatları birlikte düşünen bir bakış açısı öneriyorsunuz. Bu perspektiften baktığımızda sizce dijital medya, aile üyeleri arasındaki ilişkileri nasıl dönüştürüyor?

Esra Ercan Bilgiç: Birçok veli semineri de veriyorum ve benim gözlemlediğim temel bir çatışma unsuru, dijital medya araçlarıyla geçirilen süre üzerine dönüyor. Ama bu çatışmanın iki tarafı var. Sadece anne babalar çocuklarına bakıyorlar ve kızıyorlar gibi düşünmemek lazım. Bir de çocukları dinlemeliyiz. Onlar da dijital teknolojilerin evdeki fazla kullanımını görüyor. Bu çocukların dikkatini çekiyor ve çocuklar tarafından dile getirilen birtakım problemler var. Çocuklar tarafından ilereyecek olursam, en önemli konulardan biri “sharenting” diye adlandırdığımız mesele. Çocukların mahremiyeti gözetilmeden, sosyal medyada sürekli görüntülerinin, videolarının paylaşılması mesela önemli bir çatışma unsuru. Bu en önemli çatışma unsurlarından bir tanesi olarak göze çarpıyor. Evet böyle bir durum var. Fakat ben bir de hep şu tarafındayım için. Aslında bir sosyal bilimci olarak tanımlıyorum kendimi. Yani evet medya çalışmaları alanındayım ama aslında diplomamda kamu yöneticisi yazıyor. Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi mezunuyum. Dolayısıyla buralardan da yola çıkarak aslında bizim aile içinde gözlemlediğimiz bu çatışmaların veya bu dönüşümlerin toplumsal dönüşümden bağımsız olarak ele alınamayacağını da görmemiz lazım. Özellikle büyük şehirlere baktığımızda hayatın giderek zorlaşması, çocukların çok uzun sürelerle artık evde vakit geçirmeleri veya pandemi gibi bir süreç yaşamış olmamız, kentleşmeyle ilgili sorunlar, çocukların oyun oynayacak alanlarının olmaması veya ücretsiz olarak spor imkanlarından yararlanmalarını sağlayacak yatırımlar yapılmaması gibi bütün sorunlar bu çatışmayla ilişkili. Bu sorunlar sanki dijital medya üzerinde somutlaşıyor, birleşiyor ve biz çatışmayı anne-baba ve çocuk arasındaymış gibi algılamaya başlıyoruz. Halbuki bu çok daha büyük bir mesele. Bir yandan da ev içindeki dönüşümü anlamaya çalışırken çocukluğun dönüşümünü konuşmamız gerekiyor. Çocukluğun dönüşümü dediğimizde ise oyunun dönüşümü aslında çok önemli. Bunu kendi çocukluğumla kıyaslayabilirim. Ben 80’lerde çıktım. Benim çocuk olarak erişebildiğim oyun imkanlarıyla bugünün çocuklarının erişebildiği oyun imkanları, akranlarıyla bir araya gelme imkanları son derece farklı. Bu nedenle hep şunu vurgulamaya çalışıyorum; çocuklar oyun, eğlence ve sosyalleşme ihtiyaçlarını burada gideriyorlar. Dijital oyunlarda akranlarıyla buluşuyorlar, akranlarını arıyorlar. Dolayısıyla bütün bunlardan bağımsız olarak ‘ne kadar da çok vakit geçirdi internette’, ‘ne kadar da çok vakit geçirdi tabletiyle, telefonuyla’ diye baktığımızda meseleyi tam kavrayamamış oluruz. Bunların hepsini bir arada gözetmek önemli. Nasıl dönüştürüyor sorusuna geldiğimde, aslında ilişkiyi güçlendiren bir tarafı olabileceğini düşünüyorum ben. Dijital medya araçları aslında çocukla birlikte vakit geçirmenin de bir aracı olabilir. Ben çok yapamıyorum. Oğlumun aslında talebi var; “seninle birlikte Minecraft oynamak istiyorum” diyor. Veya kızımın ilişkiye bakıyorum. Şu anda 15 yaşında. Şöyle bir şey fark ettim. Belki bu çok akademik bir şey olmayabilir ama akademik bir soruya da dönüşebilir diye düşünüyorum. Bana devamlı anne-kız

ilişkinine dair Instagram videoları gönderiyor. Ben de ona gönderiyorum. Ve birbirimize kızdığımız olaylarda çok benzer şeyler paylaşıyoruz birbirimizle. Ve sonra öğreniyorum ki bütün anne kızlar aynıymış. Hepimiz aslında benzer gerginlikleri yaşıyormuşuz ama temel olan birbirimizi ne kadar çok sevdiğimizmiş. Böyle bir anlam çıkıyor buradan. Dolayısıyla arayı ısıtan, sıcaklığı inşa eden içeriklerle birbirimizi beslediğimizi de düşünüyorum bir yandan. Çok boyutlu bir mesele. Pozitif ve negatif tarafları var. Sadece negatife odaklanmamak gerekiyor. Ve bu konu üzerinden her zaman diyalogu açık tutmak gerekiyor. Bu dönüşümü ancak diyalogla atlatabiliriz.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Hocam, Birleşmiş Milletlerin Mart 2021’de dijital ortamda çocuk haklarına dair genel yorumu* bir kırılma oluşturdu. Bu süreçte siz de konuyu yakından takip ettiniz ve yalnızca akademik literatür açısından değil, genel bir kamuoyu yaratma noktasında da öğrencilerinizle birlikte yoğun bir çaba gösterdiniz. Biraz bu sürecin getirdiklerinden ve dijital ebeveynlik kavramına katkılarından bahseder misiniz?

Esra Ercan Bilgiç: Şimdi tabii ki Birleşmiş Milletler gibi bir kurumun konuya bu kadar eğilmesi, böyle bir çerçeve çizmesi ve bu çerçevenin bağlayıcı hale gelmesi durumu ortaya çıkınca, Dünya buraya bakıyor dememize bir fırsat sağlamış oldu. Birleşmiş Milletler’in bu çerçevedeki çalışmalarının arka planı çok güçlüydü. O arka planı ben yıllar içerisinde çok takip etmişim. Kanıt dayalı çok ciddi araştırmalar yapıldı. Dünyadaki pek çok ülkeden çocukların görüşleri alındı. Onlar da sürece dahil edildi. Ve bu çerçeveye beraber aslında ilk başta söylediğimiz, bütün sorumluluğu ebeveynlere atfeden yaklaşımın dışına çıkılarak hükümetler göreve çağırıldı ve teknoloji şirketleri etik sorumluluğa davet edildi. Dolayısıyla bununla beraber dünyada da pek çok hükümetin yasalar çıkarmaya başladığını, bu yasaları çıkarırken bu çerçeveye baktığını, burada altı çizilen konulara yasalarda bir şekilde yer verdiklerini ve sorunları biraz daha iyi anlayabildiklerini görüyoruz. Aslında bu durum bizim kutup yıldızımız oldu diyebilirim. Ve benim dediğim gibi en çok önemseydiğim şey aslında bunun arkasında yatan kanıt dayalı araştırmalardı. O araştırmaların yaklaşımı çocuk katılımını dahil ettiği için bu çocuk katılımı vurgusu daha çok arttı. Türkiye’de de biz bunu ifade etmek için bir zemin bulmuş olduk. Ve şunu fark ediyordum, siz ilk başta söylediniz bu interdisipliner bir alan. Hani hukukçular da böyle bir yön arıyordu kendine, eğitimciler de, ebeveynler de yön arıyor, çeşitli kurumlar yön arıyor, psikologlar yön arıyorlar, nereye bakacaklarını görmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla biz nereye bakacağımızı, yüzümüzü nereye dönebileceğimizi anlamış olduk. Ve bu çerçeveyi takip edip iyi anlayan herkesin aslında bir söylem değişikliğine gittiğini ben gözlemledim açıkçası. Tabii ki bütün topluma yayılmamış olabilir ama topluma söz söyleyen, toplumu yönlendirme konumunda olan pek çok insan oraya bir dönüp baktı. Çünkü çok büyük bir literatür. İçinde kayboluyoruz. Öyle şeyler oluyor ki bir araştırma yayınlanıyor, diyor ki işte dijital medya çocuklar için çok zararlı. Başka bir araştırma yayınlanıyor, diyor ki hiç de o kadar zararlı değil. Biz ne yapacağız yani anlayamıyoruz. Bazen ben kendim bile bu böyleymiş diyorum, aslında değilmiş diyorum. Akademik literatürün bir taraması ve bir damıtımı gibi oldu bir yandan da. Dolayısıyla o geniş çerçeveyi ve kamusal sorumluluğu vurgulaması bakımından dönüştürücü olduğunu düşünüyorum bütün dünyada.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Dijital dünyanın çocuklar için çeşitli riskler barındırdığı bir gerçek. Ancak siz, bu riskler bilinmeden ve doğru bilgi edinilmeden dijital dünyaya korkuyla yaklaşılması gerektiğini vurguluyorsunuz. Bu bağlamda, ebeveynlerin dijital ortamda çocuklarının deneyimlerini yönlendirmede bir “arabulucu” rolü üstlenmesi gerektiğini de sıkça dile getiriyorsunuz. Sizce ebeveyn arabuluculuğu, çocukların dijital dünyada güvenli ve sağlıklı deneyimler yaşarken, genel anlamda iyi olma hallerini desteklemede nasıl bir rol oynar?

* BM Çocuk Hakları Komitesi Dijital Ortamlarda Çocuk Hakları ile İlgili Genel Yorum No:25 Türkçe çeviri için link: <https://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2021/04/BM-Genel-Yorum-No25-%C4%B0stanbul-Barosu-%C3%87ocuk-Haklar-%C4%B1-Birimi-%C3%87eviri.pdf>

Esra Ercan Bilgiç: Çocuğun destek alabileceği ilk kişi her zaman ebeveyn oluyor. Herhangi bir riskle karşılaştığında veya herhangi bir zarar gördüğünde. Şimdi bu ebeveyn arabuluculuğunda esas mesele şu. Dijital dünya risklerle dolu biliyoruz. Ama anne babalar eğer bu riskleri tanımıyorlarsa veya bu risklerin proaktif olarak çocuğa aktarılması süreci gerçekleştirmemişse ve çocuğa herhangi bir konuşma yapılmadan, bu dünyayı tanıtan herhangi bir özet geçilmeden hemen tablet - telefon verildiyse orada bir boşluk oluşuyor. Bizim literatürde gördüğümüz şöyle bir durum var. Hiç ebeveyn arabuluculuğu olmadan dijital medyayla ilişkisi tamamen serbest bırakılan çocuklar da tamamen kısıtlanan çocuklar da bu süreçte en büyük zararı görüyor. Dolayısıyla bu uçların ortasında proaktif bir yaklaşım gerekiyor. Ebeveyn arabuluculuğu burada öne çıkıyor. Önceden dijital medya okuryazarlığı becerileriyle birazcık da olsa donanmış, risklerin farkında olan bir ebeveyn modeli söz konusu olduğunda da, bu tarz bilinçli ebeveynlerin çocukları asla risklerle karşılaşmayacak gibi bir varsayımımız yok. Ama şu var, çocuklar bu risklerle karşılaştıklarında bunları tanıyabilecekler; bu çocuklar ailelerinden destek alabileceklerini bilecekler; pozitif ebeveynlik yaklaşımıyla muhatap oldukları için yargılanmayacaklarını düşünecekler veya bu riskle başa çıkmada nasıl bir yol izleyebileceklerini kestirebilecekler; destek alabilecekler, destek verebilecekler. Dolayısıyla bizim hedefimiz böyle bir yerde olmak. Ona da şöyle bir tabir ile açıklama getiriliyor literatürde; resilience. Yani bizim hedefimiz burada güçlenmiş, dijital medya ve riskler hakkında bilgi sahibi, kendini korumayı ve destek alabilmeyi öğrenebilmiş çocuklar. Esneklik ve dayanıklılık olarak tercüme ediliyor ya bu “resilience” kavramı, bu esneklik ve dayanıklılık becerilerini geliştirebilmiş, düştüğü zaman kalkmayı bilen çocukları hedefliyoruz. Arabuluculuk burada çok önemli. Bilinçli seçimler yapması sağlanmalı. Herhangi bir oyunu düşünün, bunu oynamanı istemiyorum demek yerine neden oynamasını istemediğini açıklayan, “çünkü sana şu gibi riskler getirebilir” diyen bir ebeveynle karşı karşıya olmak birçok şeyi değiştirebilir. Veya işte YouTube’da doğru seçimler yapmak, platformlarda, TV platformlarında doğru seçimler yapmak. Online oyunlarda mümkün olduğunca yabancı kişilerle iletişim kurmadan arkadaşlarla bir arada oynamanın aslında daha tercih edilebilir bir şey olduğunu fark etmek gibi birçok konuda arabulucu ebeveynler yönlendirici olabiliyor. Veri paylaşmak yani kişisel verilerin internette paylaşılmasının beraberrinde getirebileceği sakıncaları çocuklara anlatmak. Bu ihtimali aslında şöyle düşünün, ilkokulda bana hep annem derdi ki, ‘okul çıkışında sana şeker vereceğim gel seni annene götürüyüm’ diyen biri olursa sakın gitme. İşte bu proaktif ebeveynlikti. Yani o kişi hiç gelmedi ama öyle bir tehlikenin var olduğunu ve onun peşinden gidilmemesi gerektiğini biliyorduk. Benzer bir yaklaşımla çocukları yönlendirmek mümkün. Arabuluculuk bu anlamda çok değerli.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Teknolojik araçlara ve internete erişimin sınırlı olduğu ailelerde, çocukların dijital dünyada daha savunmasız hale gelme riski sıkça gündeme geliyor. Özellikle Türkiye’nin sosyo-ekonomik ve bölgesel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, ebeveynlerin dijital çağın gerekleriyle baş edebilecek bir donanıma sahip olmamasını da düşünerek, bu dezavantajları gidermek ve dijital eşitsizliği azaltmak için ebeveynlere ve topluma nasıl bir destek modeli önerirsiniz?

Esra Ercan Bilgiç -Burada okulların devreye girmesi bizim için önemli tabii ki. Biz ebeveyn arabuluculuğunu mümkün olan her koşulda desteklemek isteriz, desteklensin isteriz. Ancak bahsettiğiniz durum nedeniyle çocukların, onlara erişilebilen her noktada desteklenmesi gerekiyor. Çeşitli sebeplerle aile tarafından desteklenemiyorsa okulda öğretmenler tarafından desteklenmesi beklenir. Dolayısıyla burada Milli Eğitim Bakanlığı’nın veya çeşitli sivil toplum kuruluşlarının girişimleri çok önemli oluyor. Öğretmenler aileleri yönlendirmede etkili olabiliyorlar. O nedenle benzer bir arabulucu rolünü öğretmenlerin de oynayabileceğini düşünebiliriz. Hakeza Rehber öğretmenler. Ben aslında sizin sorunuzda şöyle bir şeyi varsaydığımızı düşünebilirim. Sosyal-ekonomik düzeyi yüksek velilerin, anne babaların daha iyi arabulucu olabileceğini varsayıyoruz veya daha güçlü

destekleyici olacağını varsayıyoruz gibi. Öyle olmadığını da görüyorum. Yani birçok okulda seminerler veriyorum. O gruplarda birçok konuyu ilk defa duyuyorlar, ilk defa farkına varıyorlar. İlk defa bazı riskleri görüyorlar. Dolayısıyla biz her sınıfsal düzeyden ne kadar çok veliye erişebilirsek o kadar önemli. Aynı zamanda ne kadar öğretmene erişebilirsek, ne kadar öğretmeni bilinçlendirebilirsek, dijital medya okuryazarlığı farkındalığı kazandırabilirsek yine çocukları o kadar çok etkileyecektir.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Dijital ebeveynlik tartışmalarında çoğu zaman kurallar ve sınırlamalarla konuşuyoruz bunları. Ama siz bu alanda daha çok uzlaşmacı ve ilişki temeli yaklaşımlar öneriyorsunuz. Özellikle bu önerilerinizden bir tanesi de ekran süresi barışı anlaşması. Bu da dikkat çekici bir örneklik teşkil ediyor. Bu öneriniz hangi ihtiyaçlardan doğdu? Bu öneri aile içindeki ilişkileri dönüştürme potansiyeli taşıyor mu?

Esra Ercan Bilgiç: Ekran süresi barışı anlaşmasının nasıl bir ihtiyaçtan doğduyuyla başlayayım. Şöyle ki, anne babaların böyle hap bilgiye ihtiyacı olduğunu görüyorum. Yani biz aslında böyle bıraksak saatlerce konuşuruz ya. Hani literatürü anlatırız, makaleleri, OECD raporlarını, UNICEF raporlarını anlatırız. Ama onlar hem hayatın içindeki koşturmaca sebebiyle hem de vakit olmamasının da dışında farklı birçok sebeple uzun uzun bu konuları dinleyemiyorlar. Dolayısıyla böyle bir kılavuz, bir sayfalık bir şey ne olabilir? Hep bunu düşündüm gerçekten. Web sitesini kurduk orada bir sürü yazı var. Keşke vakitleri olsa da herkes oradaki her şeyi okusa ve biraz farklı bir bakış açısı kazanabilse. Ama bütün bu söylediklerimizi içeren, çocuklarla konuşarak, diyalogu güçlendirerek, çocuğun da sesini dinleyerek, çocuk katılımını da ön plana alarak nasıl bir yaklaşımla dijital medya arabuluculuğu yapılabilir, işte veri bilincini de ekran süresi dengesini de bir arada sağlayabilecek bir şeye ihtiyaç vardı. Böyle bir anlaşmanın benzerlerinin dünyada, mesela Common Sense Media'da varolduğunu gördüm. Fakat bunun bir Türkçe içeriğe dönüşmesi gerekiyordu. Yani işte Common Sense'in böyle bir anlaşması var isterseniz bakın, dersiniz olmaz. Dolayısıyla erişilebilir, indirilebilir, evin duvarına asılabilir şekilde bütün bu bilgileri bir arada toplayan Türkçe bir metne bir ihtiyaç olduğunu gördüğüm için bunu pandemide hazırlamıştım. Çünkü pandemide bir anda herkesin tek gündemi bu olmuştu. Kimsenin uzun uzun dinleyecek vakti yoktu. Ben kendimi de hatırlıyorum. Yani yemek mi yapayım, ev mi temizleyeyim, çocuklarla mı ilgileneyim, işimi mi yapayım falan böyle hiç kimsenin vakti yok. Al buna bir bak diyebileceğimiz, böyle hap bir bilgiye ihtiyaç vardı ve çok ilgi gördü. Okullar aracılığıyla da velilere dağıtıldı. Orada her bir maddenin linke tıklanarak gidilebilecek, daha geniş bilgiye ulaşılmasını sağlayan arka planı da vardı. Böyle bir ihtiyaçtan doğdu. Daha çok pandemi çerçevesinde doğdu ama hala çok kullanılıyor. Hala çok seviliyor ben yine çok pozitif geri bildirimler alıyorum. Şunu görüyorum, yani ailelerin bana beş kelimedede anlat gibi bir şeye ihtiyaçları var. Çünkü acil çözüme ihtiyaç arıyorlar. Olabilecek en kısa en nokta atışı doküman olabilir diye düşünmüştüm. O şekilde hazırlandı.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Hocam bu anlaşmayı Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısına indirgeyerek mi hazırladınız yoksa birebir çeviri miydi?

Esra Ercan Bilgiç: Hayır, birebir çeviri değil. Ancak bir sosyo-kültürel farklılık gözettilmiş söyleyemem. Genel yaklaşım olarak içine her şeyi alan bir anlaşma fikrine dayanıyor. Ama hiçbir şekilde bir çeviri değil. Ama şu var ki, her ailenin bunu yapabileceğini de düşünmüştüm. Bu aile dört kişilik olabilir, üç kişilik olabilir, sadece anne çocuk olabilir, iki kişilik bir aile olabilir. Yani her aile kendini buna adapte edebilir. Kuralları, süreleri o aile yaşam biçimi doğrultusunda modifiye edebilir. Bunları seminerlerde sorduklarında da anlatıyorum. Yani benim ailemin hayat akışı için bir saat belki çoktur ama başka birinin hayat akışı için iki saat çok değildir. Dolayısıyla buna uygun, yaşa uygun. Çünkü çocukların değişen kapasiteleri de var. Herkes kendine uyarlayabilir bir şekilde.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Bu rehberliklerin daha çok orta ve üst sınıf ailelerine hitap edecek şekilde hazırlandığı alt sınıfların es geçildiği şeklinde eleştiriler var. Bu hususta neler söylersiniz?

Esra Ercan Bilgiç: Bu aslında bir örnek, dediğim gibi. Yani her farklı sınıfsal duruma farklı şekilde hitap edilebilir. Ama toplumun tamamını kapsıyorum gibi bir iddiayla da ortaya çıkamam. Dolayısıyla bir “lowest common denominator” dediğimiz, bizim iletişimde en küçük ortak payda dediğimiz bir hedef kitlemiz olduğunu varsayarak hareket ediyoruz. Bu hedef kitle, haber bültenlerinin hedef kitlesinin en küçük ortak paydası neyse aslında bunun da en küçük ortak paydası o diye düşünüyorum. Burada benim en önceliklendirdiğim konu aslında bunun Türkçe olmasıydı. Ve oraya tıklanan linklerle de Türkçe daha fazla bilgiye ulaşılabilir olmasıydı. Herhangi bir ebeveyn kılavuzu hazırlarken toplumun tamamını kapsayacağız gibi bir iddiayı bir akademisyen olarak ortaya atabilir miyiz? Atamayız. Bu bir örnektir. Dolayısıyla biz buna o işte en küçük ortak paydaya hitap etmeye çalışırız. Daha alt sınıfları gözettiğimiz zaman aslında temel meselenin orada zaten internete erişimle ilgili olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu internet erişiminin de bir hak olduğunu düşünürsek ve pandemide pek çok çocuğun uzaktan eğitim imkanına bir dijital aracı olmadığı için katılmadığını düşünürsek orada konu bambaşka bir yere gidiyor. Orada daha ilk başta zaten erişimlerini sağlamak gerek. Dijital uçurum dediğimiz zaman, anladığımız aslında tam olarak bu ve pandemide çok çıplak bir şekilde bu ortaya çıktı. Pek çok çocuk erişemedi veya bir ailede belki bir bilgisayar vardı ama beş çocuk vardı. Hangi biri oradan eğitim alacaktı. Bütün bu konular bambaşka yerler.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Dijital ebeveynlik alanında devlet, sivil toplum kuruluşları akademisi ve özel sektör arasında güçlü bir işbirliği oluşması gerekliliği sıkça dile getiriliyor. Böyle bir seferberlik mümkün olabilir mi? Bu paydaşların birlikte hareket etmesi ebeveyn ve çocuklara nasıl somut katkılar sağlayabilir? Belki medya okuryazarlığı bağlamında bunu çok daha ilkokullara kadar indirme, aileleri destekleme, belki Türkiye'nin her yerinde özel seminerler. Bütün bunlar mümkün olabilir mi?

Esra Ercan Bilgiç: Olabilir örneklerini de görüyoruz aslında. Dijital ebeveynlik üzerine yapılan seminerler, online çalışmalar var. Burada benim gözlemlediğim pek çok hocamızın bunlara gönüllü destek verdiği. Netflix'in de işbirliğinde yapılanı var hatta. Ben daha önce AÇEV'e onlar okul öncesi çağıdaki çocukları için anne-baba eğitimleri düzenlerken dijital medya konusunda destek vermiştim. Kılavuz hazırlanırken orada danışmanlık hizmeti vermiştim. Onun dışında aslında mesela Turkcell'in veya Meta'nın veya Türkiye'de faaliyet gösteren pek çok farklı şirketin, Google'ın bu tarz girişimleri, yönlendirmeye yönelik çalışmaları var. Bunların hemen hemen hepsine gönüllü destek verdim. Ola bildiğince zamanım el verdiğince ve bunlar bir yerlerde birilerine dokunuyor aslında. Milli Eğitim Bakanlığı ve Meclis çatısı altında şu anda bir çocuk hareketi yürüyor. Bu çocuk hareketine Milletvekili Elif Esen öncülük yaptı ama partiler üstü bir hareket. Çocukla ilgili pek çok konuda aynı zamanda dijital medya konusunu içerecek şekilde mecliste çalışmalar var, oraya destek vermeye çalışıyorum. Aslında bu konuda uzmanlar, ellerinden geldiğince çabalyorlar. Arkadaşlarımı da görüyorum çünkü, her yerde olmaya, destek isteyen her talebe cevap vermeye çalışıyorlar diyebilirim. Ben kendi açımdan şöyle düşünüyorum, mesela *Dijital Medya ve Çocuk* gibi bir platformu kurmak da kamusal faydayı gözeterek hazırladığımız bir şeydi. Medya aracılığıyla, videolar aracılığıyla kimlere ulaştığımızı bilmiyoruz ama çok kişiye ulaştığımızı görüyoruz. Bir araya gelirsek belki daha fazlasını yaparız. Şimdi mesela iki psikolog akademisyen arkadaşımın British Council'den fon aldık ve projemiz “Okul Öncesi Çocuklar İçin Dijital Medya Ebeveynlik Kılavuzu” hazırlamak. Bunu yaygınlaştıracacağız. Yine hem çocuk hareketinin desteğiyle hem de farklı sivil toplum örgütlerinin ve hükümetin desteğiyle yaygınlaştırmaya çalışacağız. Dolayısıyla bunu çok değerli buluyorum. Ne kadar çok kişiye ulaşabilirsek o kadar iyi olduğunu düşünüyorum. Söylemi dönüştürmeyi çok önemsiyorum. Belki her şeyi yapamayız ama söylemi dönüştürebiliriz. Bu çocuk hakları çerçevesinden konuşan söylemi ana akımın söylemi haline getirmeyi mesela çok isteriz. Bunların hepsini çok önemsiyorum. Ve bir araya gelinmiyor değil, geliniyor. Okullar

asında bu konuda çok istekliler. Fakat tabii yıllardır konuşulan medya okuryazarlığı okullarda zorunlu ders olsun meselesi vardır, o olacak gibi görünmüyor, olmadı. Ama sadece bir zorunlu ders meselesi değil bu, pek çok eğitim kanalı var, hele dijital dünyada olabildiğince.. Eğer biz doldurmasak doğru mesajlarla başka yerlerden doluyor. Benim İletişim Fakültesi öğretim üyesi olarak en çok önemseydiğim şey, Türkçe içeriğe olan ihtiyacın çok fazla olması. Bu konuda çalışmalarını sürdürmek gerekir diye düşünüyorum.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Hocam söylemin dönüşmesinde ana akım medyaya nasıl bir görev düşüyor ve ana akım medyanın bu husustaki söylemi nasıl?

Esra Ercan Bilgiç: Tam bununla ilgili bir araştırma yaptım. 2015-2020 yılları arasında söylemi inceledim. Orada benim esas mesele olarak gördüğüm şey, ebeveynlere çok yüklenen, bütün sorumluluğu ebeveynlere atfeden o söylemdi. Yani bunu daha üst konu haline getirmek, teknoloji şirketlerinin etik sorumluluğunu daha ön plana almak, hukuki düzenleme ve regülasyonun önemini ön plana almak, çocukların dijital medyada geçirdiği vakti sadece tabletlerin meselesi gibi görmemek aynı zamanda bir kentleşme sorunu olarak görmek. Çocuk haklarının bir bütünü içinde görmek gibi bir dönüşüme ihtiyacımız var. Burada medyanın önemli bir rolü var çünkü hep şöyle bir durum ortaya çıkıyor; anne babaya parmak sallayan, anne babaya buyruk veren, “çocuğunu uzak tut” veya “çocuğun zombi olacak” gibi, yani bu çocuğun iyi olma hali kavramının çok uzağında bir söylem söz konusu. Dolayısıyla orada bir dönüşüme ihtiyaç hala var. Yavaş yavaş farklı sesler de görüyoruz. Pandemiden sonra konu biraz değişti. Ondan sonrasına bakamadım, benim çalışmam 2020’de bitiyor.

Zeynep Zelal Kızılkaya: Söyleşi için çok teşekkür ederim hocam.

Esra Ercan Bilgiç: Rica ederim.